

Kuu läheb Eesti lumi?

■ Kevadel läheb lumi mulda ja jõgedesse, tänavu ka raamatusse.

“Lumel on suur mõju kliimale, loomariigile ja inimühiskonnale. Teadlased teavad palju lumest ja selle tähtsusest. Siiski üllatab lume nägemine igat uut põlvkonda. Sageli ei suuda lapsed lume ootel uinudagi. Valgeid jõule ootame aga kõik, sõltumata vanusest. Valguse peegeldumine muudab lumised talveilmad lumetutest kuni kaks korda valgemaks.”

Nende lausetega algab just just ilmuva uue teatmetoese “Eesti lumikatte teatmik” sisesejuhatus. Selle on koostanud meie teaduse suurkuju, poolteist aastat tagasi Toonelasse lahkunud professor Heino Tooming ning tema õpilane ja kolleeg, praegu maaviljeluse instituudis töötav Jüri Kadaja.

Uus versta post

Eesti kliima uurimine on jõudnud järgmise versta postini – huvilised saavad tutvuda uue

kogumikuga, mis kirjeldab kohaliku lumikatte olusid.

Regulaarsed lumemõõtmised algasid Eesti meteoroloogiajaamades juba 1891./1892. a talvel, detailsemate mõõtmiste andmerida algab aga alles 1960. aastaist. Kogunenud andmete hulk on küllaldane selleks, et kirjeldada siinsete lumeolude iseloomulikke jooni.

Eesti asub ilmauurijate jaoks huvitavas piirkonnas, kus mereline kliima läheb üle mandriliseks. Sellest ka alale iseloomulik ilmanäitajate suur varieeruvus – nagu kõik märganud – nii aastast aastasse kui ka kandist kanti.

Esmakordselt kirjeldati Eesti lumeolusid põhjalikumalt Heino Toominga ja Jüri Kadaja koostatud lumikatte atlasest 2000. a. Kahjuks takistas väike trükiarv (vaid neli eksemplari!) selles esitatud mahuka faktilise materjali (236 kaarti, 20 tabelit) laiemat kasutamist.

Hoolimata ülinapist tiiraazist, äratas atlas huvi nii kodu- kui välismaal. See ajaolu julgustas tehtut arendama veel mahukamaks ja mitmekesisemaks, kaasates juurde autoreid Tartu Ülikoolist ja EMHIst.

Unistuse täitumine

Lisaks lumikatte kestuse, pakuse, tiheduse ja veevaru ajalistele ja territoriaalsetele jaotustele ning muutustele on teatmikus pööratud tähelepanu lumeoludega seotud praktilistele probleemidele (maanteede ja linnatänavate lumekoormuse arvutamise, suusapordiürituste planeerimine jpm).

Käsiraamat pakub kindlasti huvi õige mitme eluala esindajatele: klimatoloogidele, põllumeestele, arhitektidele, ehitajatele, transporditöötajatele ning meedikutele.

Mõned näited lumikatte andmestiku tähtsusest. Sada-va lume hulgest sõltub teede puhastamiseks vajaliku tehnika ja inimressursside hulk. Näiteks USA-s läheb lume ära-vedu maanteedelt ja tänavatelt maksma üle 2 miljardi dollari aastas.

Tugevad lumesajud tekitavad teadagi paksu pahandust linnaliikluses nii meil kui mujal. Tihti on inimesed sunnitud päevi istuma lumevangis.

Lumega päevi on, muide, Eestis keskmiselt 109, lühim valge maaga aeg oli talvel 1991/92 (60 päeva), pikim aga 155 päeva talvel 1965/66. Kõige paksem oli lumi märtsis 1924 Virumaal Pagaris – 97 cm.

Aegade jooksul on lumikatte kestus ja paksus tikkunud kahanema. Kui kiiresti, vaat seda saab juba teatmikust teada. Lohutuseks “suusahuntidele” võib öelda, et lõunapoolseil kõrgustikel peaks vähemalt

40 cm lund maas olema talviti umbes 40% tõenäosusega.

Eesti lumikatte tundmaõppimine oli Toomingale liisaks päikesekiirguse ja taimkatte produktiivsuse uurimisele kolmas “suur armastus”. Selle raamatu ilmumisega saab teoks üks tema unistusi – kinnituseks tema enda sõnad: “Õnnelikuks saab inime-

ne siiski alles siis, kui ta oma võimalused teostab” (Heino Tooming, “Ilm ja inimesed”, 2001).

Teose annab välja Eesti Meteoroloogia Instituut ning Eesti Maaviljeluse Instituut Keskonnainvesteeringute Keskuse toetusel.